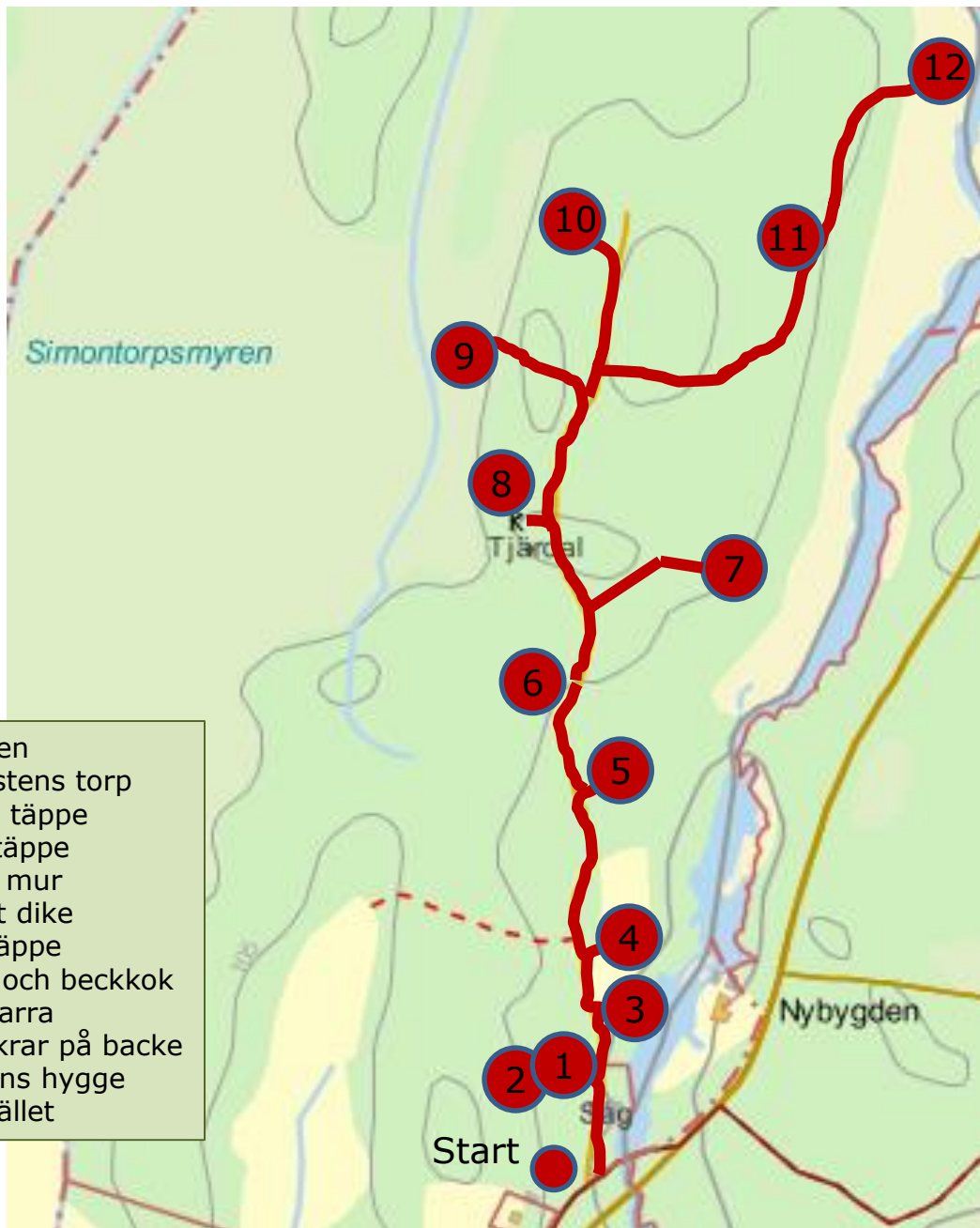

Natur och kulturvandring Skogshistoria

SIMONTORP
KONSULT
AB

- 1 Kolbotten
- 2 Liljekvistens torp
- 3 Bordins täppe
- 4 Hillers täppe
- 5 Märklig mur
- 6 Sprängt dike
- 7 Glims täppe
- 8 Tjärdal och beccak
- 9 Waulakarra
- 10 Fornåkrar på backe
- 11 Gudruns hygge
- 12 Madstället

Vad döljer sig bak granarna?

När Carl von Linné reste genom Göinge 1749 såg naturen mycket annorlunda ut mot idag. Han beskriver ett landskap täckt av avbrända ljunghedar, där endast ljunng och enbuskar kunde växa. Vissa områden hade dock troligen mer skog. På kartan från 1684 är Simontorp med omgivningar täckta av skog av fur och bok. Även gran fanns i Simontorp. Det finns på gården ett grovt grangolv som är sågat ca 1840.

Mörkröd markering

Det var de värdefulla resurserna i form av timmer, tjära och järn som låg bakom kolonisationen av dessa trakter under tidig medeltid. Det har gått att belägga att virke levererades från gården till bygget av den nya fästningsstaden Kristianstad 1642. På skifteskartan syns gott om markeringar av ek. År 1798 fanns ca 100 ekar på byns mark.

Guideobjekt

OBS! Klättra inte på stenmurarna. De kan komma i rullning och orsaka skador.

- 1. Kolbotten.** Kolning skall ha förkommit redan under första världskriget. Theodor Olsson lyckades få tag i en kolarkunnig man från Norrland. En kolarkoja fanns norr om milan, med kamin och indraget elektriskt ljus från kvarnens elverk. Produktionen återupptogs 1933 då Oscar Olsson anställde en kolare. Denna gång framställdes "ribbkol" av spillved från sågen. Kolet var en eftertraktad produkt under andra världskriget då det blev brist på importerad stenkol i städerna.

Kolning pågår i Simontorp.

- 2. Liljekvistens torp.** Torpet finns med på en karta från 1950. 1772 benämns torpet intill såget Backatorpet, men i senare tid har namnet Liljekvistens täppe eller bara "Kvstatäppet". Torpets namngivare är snickaren Adolf Liljekvist (f 1793 - 1835). Liljekvist flyttade in 1833 med frun Anna Helena Lindell som dog samma år i maj. I december gifte han om sig med Märtha Eriksdotter och de hann bo två år på torpet innan han dog av kolik. Änkan Märtha flyttade till Väsöslarp och torpet övertogs av Liljekvists inhysesdräng, krymplingen Jonas P Jonasson som bodde kvar till 1839 då han flyttade till Björkeröd för tjänst hos ryttmästare Skytte. Troligen övergavs torpet vid denna tid.

Ruinen är fortfarande väl synlig och ligger ingrävd i backen innanför kolbottarna. Några små, någorlunda odlingsbara åkrar ligger framför torpet

och det är på dessa som kolmilorna stod.

Norr om torpet finns fortfarande vattenkällan kvar.

Här ses skifteskartan över Liljekvistens torp från 1838.

- 3. Bordins täppe.** År 1861 skrevs ett ingående torpkontrakt mellan Ola Svensson och smeden och dragonen Nils Bordin (f 1827 d 1909) och dennes hustru Kersti Nilsdotter (f 1822 d 1909).

Nils Bordin var soldat under tiden 1847-1878 då han blev avskedad, men redan 1861 skrevs alltså ett torpkontrakt i Simontorp. Bordin fick bruka ett område längs mölledammen och släppa tre får och ett svin på utmarken. Till upprustning av det befintliga torpet erhöles gammalt virke från gården.

Som motprestation skulle 10 Rdr arrende betalas årligen, 10 slåtterdagsverken och 10 räfsedagsverken utföras, 10 skålpund garn

spinnas samt utlovades förtur för Ola när han behövde smideshjälp.

Det var säkert ett kap för Ola att få en duglig smed på gården. Ässjan är ännu kvar och grunden till torpet tydlig längs vägen ovanför sågen. Nils och Kersti fick två barn, men dottern Sissa dog ung. Sonen Carl Gustav växte däremot upp och bodde kvar till 1901 då han lär ha blivit målare i Oppmanna.

I motsats till många andra torpare levde makarna Bordin länge och dog först 1909, 81 respektive 87 år gamla.

Guideobjekt

OBS! Klättra inte på stenmurarna. De kan komma i rullning och orsaka skador.

- 3. Forts.** Sonen CG Bordin var en duktig tecknare och har bland annat gjort kolteckningar av gårdens dåvarande ägare, Ola Svensson och hans hustru Karna Truedsdotter. Bilderna är från 1878 och ser nästan ut som fotografier men är alltså gjorda med en bit kol!

Bordins täppe var bebott till 1921 och stod kvar in på 1930-talet. Torphagen användes i ytterligare flera decennier som extra grönsaksland för gårdens behov. Man kan fortfarande finna gott om förvildade jordgubbsplantor.

- 4. Hillers täppe.** På skifteskartan från 1836 syns torpet i "Hillers täppe", dvs norra delen av hagen norr om sågen.

Detta torp beboddes av torparen Sven Hiller som var skrivkunnig och ofta fick bevittna Sven Andersson olika juridiska dokument. Eftersom den södra delen av "Västra måsarna" heter "Hillers måse" får vi förmoda att Hiller utfört en stor del av nyodlingsarbetet där.

Sven var född 1795 (d 1859) och han var dragon under tidsperioden 1818-1835. Sven Hiller var gift med Ingegerd Svensdotter (f 1796 d 1860). Mellan åren 1819 och 1845 fick de nio barn, varav de sista fem är födda i Simontorp. Makarna bodde kvar i Simontorp till sin död.

- 5. Märklig mur.** Varför har någon byggt en mur mitt ute i ingenstans? Muren följer inga gamla gränser utan tycks helt omotiverad. Kanske är förklaringen de torpkontrakt som skrevs under 1800-talet. Torparna åtog sig att lägga en mursträcka årligen enligt markägarens anvisning. Om det för tillfället inte behövdes en ny mur någon annanstans, kanske torparen fick lägga denna bara för att göras rätt för sig. Kanske fanns det planer på en uppodling?

- 6. Sprängt dike.** För att kunna bryta torv på myren, och i senare tid för att öka skogens tillväxt på blötare partier grävdes diken. Detta dike är gjort med en effektivare metod. Oscar Olsson satte ner dynamitgubbar med ca en meters avstånd hela vägen mellan myren och ån. Det räckte att tända på den första eftersom tryckvågen fick nästa att detonera. Efter smällen återstod bara att rensa upp diket. Ännu skadas motorsågens kedja ibland av sten som slagit in i trädstammarna runt diket...

- 7. Glims täppe.** 1820 har ett nytt torp på Simontorp nr 4:s ägor uppförts. Det var förre Carbinjären Per Trulsson Glim (f 1792 död ca 1865) som vid en vacker backe längs ån, en halv kilometer norr om sågen, byggt torp och börjat nyodla utmarken. Vackra stenmurar markerar än idag gränsen till "Glims täppe".

Husets stenfot, en källare under köket och brunns-hålet är fortfarande tydliga.

Markerna är idag bevuxna med tät granskog, men när det begav sig hade familjen en fin utsikt ner mot ån vid en plats kallad "Glimsa skär".

Guideobjekt

OBS! Klättra inte på stenmurarna. De kan komma i rullning och orsaka skador.

7. Forts. 1818 hade Per Glim gift sig med Karna Svensdotter (f 1794 d 1857) och fått en son. På torpet i Simontorp föddes sedan ytterligare fyra barn varav tre överlevde spädbarnsåren. Livet på torpet var hårt. Äldste sonen dog 22 år gammal av lungshot och hustrun Karna avled av bröstsjuka. Redan 1840 antecknas Per som utfattig i husförhörslängderna och troligen var han avskedad från sin militära tjänst. Han var i tjänst 1816-1824.

8. Tjärdal och beccakok. Enligt jordrevningsprotokollet 1671 producerades det tjära på gården. Detta är alltså en tidig industriell anläggning som troligen har många år på nacken. Tjärdalen fylldes med finhuggna furustubbar och täcktes med jord. Därefter tändes en eld högst upp som underhölls med en bälg. Värmen fick kådan att rinna ut ur stubbarna och rinna ner i en tunna längst ner. Tjäran användes för att impregnera trä och var en viktig försäljningsprodukt. Ovanför tjärdalen ligger ett beccakok. Här fanns en stor kittel nedgrävd och genom att koka tjäran över eld blev den tjockare och kallas då för beck. Detta var ett utmärkt tätningsmedel för allt från skepp till skor.

9. Waulakarra. Detta är ett mycket ovanligt levande fornminne! Den gamla furan bär fortfarande yxhugg som kan vara över 150 år gamla. Ljus av vax eller talg var dyrbar lyx och denna fura skall enligt familjetraditionen ha använts till att hugga kådstickor som kunde fungera som enkla ljus. Eftersom skadan fick tallen att avge kåda kom och högg nya stickor då och då.

10. Fornåkrar på backe. De flesta av skogens otillgängliga backar är täckta av

ålderstigna odlingsrösen med små åkerlappar runt om kring.

På nästan varje lite större sten ligger flera mindre stenar som lagts dit för att lättare kunna odla marken runt omkring. Många är nu täckta av ett rejält lager mossa så det kan vara svårt att se att det är odlingsrösen.

Man kan fråga sig varför någon har försökt odla upp dessa backar långt ifrån gårdens centrum. Det medeltida åkerbruket hade ont om gödsel och marken måste därför vila länge mellan odlingsomgångarna. Man odlade upp i stort sett all möjlig mark och lät den vila i omgångar. För att datera dessa rösen krävs ett pollenprov som kan ge ett exakt årtal för när ett odlingsröse påbörjades.

11. Gudruns hygge. 8 januari 2005 drog stormen Gudrun fram över Sverige. Det var södra Sverige, med Skåne, Halland, Blekinge, Kronoberg och Västra Götaland som drabbades hårdast. Vi klarade oss relativt sett bra, men ett område stormade helt omkull och kallas nu "hygget". Simontorp var strömlöst i nästan en månad ...

12. Madstället. Madar (uttalas ma:ar) var vid skiftet 1838 den mest värdefulla marken. Dessa sankmarker längs ån gödslades av översvämningar varje år och gav därför mycket hö. Slätterkarlarna fick i regel gå i vatten och hugga gräset med lie. För att kunna torka det till hö bars det in på fast mark med höbågar (höbue), se foto nedan. När höet var torrt lagrades det i en ängslada som fanns på platsen. Det var betydligt enklare att föra hem höet till gården vintertid med kälke. Observera hur den urgamla vägen ansluter till maden.

